

Fabrizio Montecchi olasz nyelvű könyvének címlapja: F. Montecchi árnyszínháza alcímmel

A szerző portréja

Szentivánéji álom (*Sogno di una notte di mezz'estate*). 2011. Rendező: Fabrizio Montecchi. Teatro Gioco Vita, Fotó: Jonathan Gobbi (Welche Rolle wird der Musik eingeräumt? Which role does the music play? Milyen szerepet játszik a zene?)

Fabrizio Montecchi

AZ ÁRNYVÁSZNON TÚL

AZ ÁRNYSZÍNHÁZ FORGATÓKÖNYVE

Részletesen beszéltünk a vetítő berendezésekről, a fényekről, az árnyvásznokról, a manipulációs technikákról (árnyékfigurák és az emberi test árnyékai) és az előadó szerepéről. A most felmerülő kérdések mind-mind ahhoz kapcsolódnak, hogyan lehet megtanulni ezt az összetett konstrukciót, ezt az egész technikai és nyelvi bonyolultságot kezelni, és egy előadásá formálni.

Ezeknek a kérdéseknek a mélyebb kifejtéséhez hosszú értekezésre lenne szükség. Így most csak néhány egyszerű megjegyzést teszek, amelyek a lehetséges megközelítésekre és módszerekre tesznek javaslatot.

A dramaturgia kidolgozása

Egy modern árnyszínházi darab kidolgozása, még ha írásos művön alapul is, nem kizárólag szöveg-dramaturgiára épülhet, hiszen ahhoz túl sok elem vesz részt végső formájának meghatározásában. Szükség van egyfajta sablonra, amely szöveges formában tartalmazza a dramaturgiát, de ezt az összes többi színházi nyelvel egy szintre kell helyezni. A zene, a fények, a mozgatósi technikák és az előadó munkája is aktívan hozzájárul a jelentés felépítéséhez. Ha például árnyékfigurákat és test-árnyékokat is használok ugyanabban a darabban, akkor ezekhez más-más dramaturgiai funkciókat kell rendelnem. Mikor használom az egyiket, mikor a másikat, és miért? Ugyanez érvényes, ha fekete vagy színes árnyékfigurákat alkalmazok, illetve amikor arról hozok döntést, hogy a vászon előtt vagy mögötte mozgatom őket. A választás mindig a dramaturgiából indul ki, és kötelező érvényű a darabra nézve.

A mű megírása

A testi árnyéktól az árnyékfiguráig minden manipulációs technika másképp hat a darabra és a beszélt szövegre. Lehet költői, epikus, spirituális

stb. az előadásunk, a lényeg: ki viszi színre a darabot, egy mesélő-előadó vagy egy színész-előadó? Egy karakter árnyéka-e, amely egy, az árnyvásznon előtt vagy mögött lévő árnybábtól származik? Esetleg egy emberi test árnyéka? Mi módon válik azzá? Az előadóra bízott mesélt szöveg megszüadítja az árnyakat a beszédszükséglettől. Az árnyékok közötti párbeszédhez olyan mozgásminőségre van szükség, amelyet nem adhat meg minden technika. Egy monológ gyakorlatilag kivitelezhetetlen, mert az árnyfigurák által alkotott árnyékok nem tudják kifejezni magukat hosszú szövegrészekkel. Az egyes szövegtípusok más-más problémákat vetnek fel, amelyekre a megfelelő technikák alkalmazása megoldást adhat. Ezért egy darab létrehozása előtt tudnunk kell, mikor beszélünk egy karaktert (ha árnyék, ha árnybáb, vagy ha hús-vér szereplő). Ezen fog múlni a megírás módja, de az is, hogy a színpadon hogyan alakul a játék. Következésképpen nem nélkülözhetjük, hogy a darab megírásakor (színrevitelekor) már komplex képünk legyen arról, hogyan fog kinézni a produkció.

A zenéhez való viszony

Az árnyék, tudjuk, nem kelt zajt. Egy néma jelenlét, amely csak az előadó lépéseiből, légzéséből, az árnyékfigurák zajából táplálkozik. Ezért van gyakran szükség a zenére, mert akárcsak az árnyék, a zene is a levegőben lebeg, s ott, úgy tűnik, találkoznak és beszélgetnek egymással. Míg a hagyományos színházban a zene rendkívül fontos, és elsősorban az előadásmódot illetően tölt be támogató funkciót, a kortárs árnyszínházi darabokban szerepe sokrétűbb. Noha a zene még mindig és minden esetben a mozgatósi idejét és ritmusát szervezi (és ezért elsődleges „dramaturgiai” jelentőséggel bír), lehet egyszerű kísérő zene, sőt akár maga a dráma is (zenés színház).

A zene felhasználásának megannyi módja tartós hatást gyakorolhat a darab általános felépítésére. Lehetővé teheti a színészi játék támogatását, a szövegrészek elhagyását, a nagy lírai terek megnyitását pusztán a mozgatus révén, információt közvetíthet a hol-ról és a mikor-ról, vagy a szereplők érzelmi állapotáról.

Egy példa: az árnyékfigurától kapott árnyékokban komoly allegorikus kifejező erő rejlik ugyan, a pszichológiai állapotok színpadra vitele mégis nehézségekbe ütközik. A zene segíthet ezen, és ily módon helyettesítheti az árnyékfigurákat.

Az árnyékfigurák megtervezése

Ha egy művet színpadra akarunk állítani, nem kerülhetjük el, hogy eldöntsük, melyik képzeletbeli világnak feleljen meg. Milyen grafikai vagy festői „titkosírással” rendelkezzenek az árnyékfigurák? Visszanyúlhatunk egy már létező univerzumhoz, vagy újat tervezhetünk, de minden esetben meg kell találnunk, hogy milyen lesz, és ennek logikus következményeként azt is meg kell éreznünk, hogyan épülnek majd fel az árnyékfigurák. Ezeket a döntéseket nem tudjuk meghozni anélkül, hogy figyelembe vennénk a mű formáját és tartalmát, valamint a színpadképre vonatkozó koncepciót,

a mozgatus fajtáit, az előadóhoz való viszonyt és a rendezői szándékokat. Átlátszó vagy átlátszatlan árnybábokat használjunk, stilizált vagy valóságghű grafika, függőleges mozgatus vagy egy kétdimenziós maszk legyen: ezek mind meghatározhatják a választást, és olyan egyértelmű utalással szolgálhatnak, amelyet nehéz figyelmen kívül hagyni.

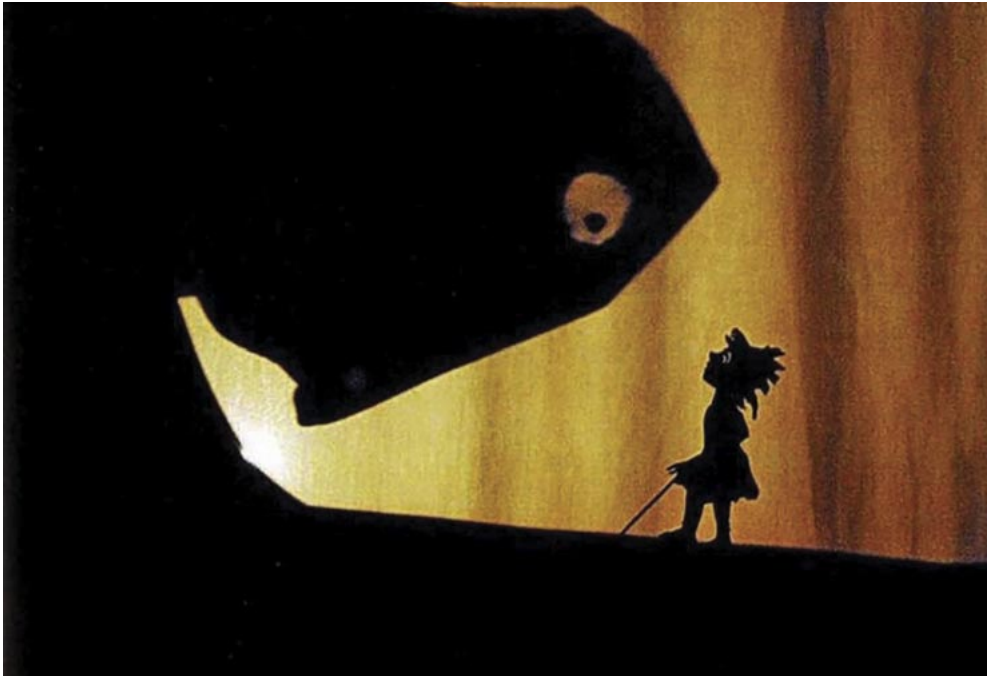
Az itt összefoglalt példákából könnyen elképzelhető, milyen nehéz elválasztani a technikai döntéseket a mű drámai szövegétől, a zenehasználatot az árnyékfigurák megrajzolásától, az előadó szerepét az alkalmazott vetítők, fényforrások koncepciójától, stb. Elengedhetetlen, hogy mindezek egyértelmű megfelelést mutassanak az előadás szövegében, amelynek ezen elemek kiegyensúlyozott összetételéből kell fakadnia. Csak így tudjuk kezelni az előadás létrehozásában rejlő komplexitást, mind a tervezési fázisban, mind pedig a kialakítás során.

*Fordította: Pilári Gábor
Lektorálta: Goda Móni*

(Schattentheater IV. – Jenseits der Leinwand [Árny-színház IV. – Az árnyvásznon túl] Einhorn-Verlag, Schwäbisch Gmünd, 2015.)

BEYOND THE SHADOW SCREEN

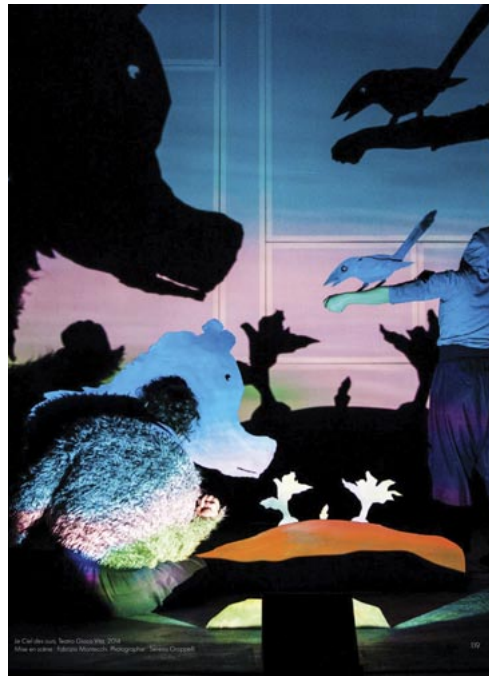
This is an extract from the book *Schattentheater IV (Shadow Theatre IV)* by Italian puppeteer and director Fabrizio Montecchi. In previous volumes, Montecchi has written in detail about projection equipment, lighting, shadow screen, manipulation techniques (shadow puppets and shadows of the human body) and the role of the performer. The questions that arise at this point concern learning how to manage this complex construction, all this technical and linguistic complexity, and to turn it into a performance. To discuss these issues in depth would require a long treatise. So, for now, the author offers a few simple remarks suggesting possible approaches to dramaturgy, writing the work, to music, and the design of shadow characters.

A kivilágtott éjszaka (La notte illuminata), 2006. Rendező: Marco Ferro, Valeria Sacco. Teatro Gioco Vita. Fotó: Roberta Cavalieri
(Wie eine Schattenfigur konzipieren? How to design a shadow puppet? Hogyan tervezünk árnyábót?)

Orfeusz és Euridiké, 1998. Rendezte: Fabrizio Montecchi. Teatro Gioco Vita. Fotó: Massimo Bersoni

Le Ciel des ours, 2014. Rendezte: Fabrizio Montecchi. Teatro Gioco Vita. Fotó: Serena Groppelli